

УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

ДОМБРОВСЬКИЙ ВЛАДИСЛАВ СЕРГІЙОВИЧ

УДК 658.14:334.722:332.1

**ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ФУНКЦІОНУВАННЯ І РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ
МАЛОГО БІЗНЕСУ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ**

Спеціальність 08.04.01 – фінанси, грошовий обіг і кредит

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2006

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Українській академії банківської справи
Національного банку України.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент
Дутченко Олег Миколайович,
Українська академія банківської справи
Національного банку України,
доцент кафедри теоретичної і прикладної
економіки

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Кочетков Володимир Миколайович,
Міжнародний університет фінансів,
завідуючий кафедрою фінансів
та банківської справи;

кандидат економічних наук
Рябушка Людмила Борисівна,
Сумський державний університет
Міністерства освіти і науки України,
доцент кафедри фінансів

Провідна установа – Харківський національний економічний
університет Міністерства освіти і науки України,
кафедра бізнесу та підприємництва

Захист дисертації відбудеться “___” _____ 2006 р. о ___ год.
на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.081.01 в Українській
академії банківської справи Національного банку України за адресою:
40030, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57, зала засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Української
академії банківської справи Національного банку України за адресою:
40030, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57.

Автореферат розісланий “___” _____ 2006 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.М. Бурденко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Ефективне функціонування ринкової економіки можливе за умови існування різних за своїми розмірами підприємств – великих, середніх і малих, кожне з яких має свої достоїнства і недоліки. Незважаючи на те, що економічну силу будь-якої країни визначають перш за все великі підприємства, малий бізнес (МБ) продовжує займати особливе місце в економіках більшості розвинених країн. Його важливість і значущість пояснюються тим, що малі підприємства (МП) є фундаментальною основою для побудови конкурентного середовища, а також базою для формування у суспільстві середнього класу.

Сектор малого бізнесу забезпечує гнучке і швидке задоволення потреб споживачів, він служить ефективним інструментом для вирішення соціально-економічних проблем як на загальнодержавному, так і на регіональному рівні. Це підтверджують, зокрема, такі дані: малі підприємства створюють до 60 % ВВП і забезпечують роботою більше половини населення країн Західної Європи та США, вносять суттєвий вклад в експортний потенціал (їх частка в загальних обсягах експорту різних країн коливається від 15 до 40 %), сприяють оперативному впровадженню у виробництво останніх досягнень науки і техніки тощо. В умовах глобалізації виявляється ще одна приваблива риса МБ – він не виводить власні виробництва за кордон, тим самим забезпечуючи збереження старих і створення нових робочих місць.

Проте сталий розвиток малого підприємництва можливий лише за умови його підтримки з боку держави. Останнім часом спостерігається тенденція до того, що все більший акцент робиться на підтримку малого бізнесу на регіональному рівні. Пояснюється це тим, що МП є перш за все суб'єктами регіональних економічних систем, а їх розвиток неможливий без підтримки з боку місцевої влади. На загальнодержавному рівні основною метою стає забезпечення сприятливої і стабільної макроекономічної ситуації, а регіональній владі в даному випадку необхідно вирішувати цілий ряд завдань. Найважливішим з них є побудова інфраструктури підтримки малого бізнесу, а також фінансове забезпечення діяльності МП.

Актуальність дисертаційного дослідження визначається необхідністю вирішення задачі побудови регіональних систем фінансового забезпечення діяльності підприємств малого бізнесу, орієнтованих на розвиток і підвищення конкурентоспроможності малих підприємств.

Загальні проблеми функціонування і розвитку, а також питання фінансового забезпечення суб'єктів підприємницької діяльності активно досліджуються науковцями. Серед них: О. Барановський, Л. Буряк, Дж. Ван Хорн, З. Варналій, Л. Воротіна, В. Гриньова, І. Дугін, А. Єпіфанов, З. Залога, Л. Колесникова, Т. Кондратюк, В. Кочетков, О. Кужель, О. Мазур, В. Москаленко, Л. Павлова, І. Сало, Р. Слав'юк, О. Стоянова, П. Уілсон, М. Шехова та інші.

Вирішення проблеми побудови ефективних систем фінансового забезпечення підприємств малого бізнесу на регіональному рівні є, на думку більшості

дослідників, найважливішою умовою забезпечення сталого розвитку малого бізнесу. Це дозволить використовувати МП, зокрема, для розвитку депресивних регіонів, а також для усунення територіальних та галузевих диспропорцій економічного розвитку країни. Однак існуючі дослідження не дають цілісної картини механізму вирішення цієї проблеми. При всій значущості розробок вітчизняних та зарубіжних науковців деякі питання залишаються недостатньо розкритими, особливо якщо говорити про побудову регіональних систем фінансово-кредитної підтримки у перехідних економіках. Досі тривають дискусії у наукових колах відносно найбільш оптимальної моделі побудови подібних систем. До того ж, основну увагу вітчизняні дослідники на сьогодні сконцентрували на розв'язанні проблеми підвищення ефективності існуючої загальнодержавної системи розвитку малого підприємництва.

Ставлячи за мету розвиток існуючих принципів і методів підтримки малого бізнесу, автор виходив насамперед із необхідності створення комплексної системи фінансового забезпечення функціонування і розвитку підприємств малого бізнесу на регіональному рівні.

Усе вищевикладене й обумовило вибір об'єкта, теми, мети дослідження, її актуальність, сформувало структуру дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукові результати, теоретичні положення і висновки дисертаційного дослідження були використані при розробці наукової теми “Сучасні технології фінансово-банківської діяльності в Україні” (№ ДР 0102U006965). До звіту про науково-дослідну роботу “Розробка методики фінансово-економічного моніторингу регіонального розвитку” включено пропозиції автора щодо розробки процедури міжрегіонального порівняння розвитку сектора малого бізнесу. Результати дослідження було використано при виконанні структурного розділу “Впровадження системи, побудованої з використанням інтернет-технологій для публічного моніторингу бюджетного процесу в Україні” науково-дослідної теми на замовлення Кабінету Міністрів України “Удосконалення використання програмно-цільового методу в процесі управління видатковою частиною бюджету” (затверджена розпорядженням КМУ від 27.11.2003 № 729-р), де автором запропоновано схеми публічного моніторингу фінансування регіональних програм розвитку малого підприємництва, а також проведення електронних тендерів для МП із використанням мережі Інтернет.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційного дослідження є вдосконалення науково-методичних підходів та розробка практичних рекомендацій щодо фінансового забезпечення малого бізнесу на регіональному рівні.

Виходячи з цієї мети, були поставлені наступні дослідницькі задачі:

- визначити сутність та місце малого бізнесу у сучасних ринкових економіках;
- розкрити теоретичні засади і основні проблеми організації фінансового забезпечення діяльності підприємств малого бізнесу;
- дослідити форми і методи фінансування та державної підтримки малого підприємництва на регіональному рівні;

- дослідити існуючу систему державної підтримки МБ в Україні;
- розробити пропозиції щодо використання різних форм фінансового забезпечення в регіональних програмах розвитку підприємництва залежно від стадії життєвого циклу суб'єктів малого бізнесу;
- вдосконалити науково-методичні підходи до фінансової підтримки МП на регіональному рівні;
- вдосконалити науково-методичні підходи до проведення міжрегіональних порівнянь розвитку малого бізнесу в Україні;
- запропонувати рекомендації, спрямовані на вдосконалення існуючих банківських методик аналізу кредитоспроможності МП з урахуванням галузевих особливостей.

Об'єктом дослідження є фінансово-господарська діяльність суб'єктів малого бізнесу.

Предметом дослідження є методичні засади фінансового забезпечення діяльності підприємств малого бізнесу на регіональному рівні.

Методи дослідження. Теоретичною основою дослідження є теорія фінансів та кредиту в ринковій економіці, теоретичні уявлення про місце та значення сектора малого бізнесу, наукові та методичні розробки щодо організації фінансового забезпечення діяльності малих підприємств. В процесі дослідження залежно від конкретних цілей і задач застосовувались відповідні методи дослідження економічних процесів: при визначенні основних форм фінансового забезпечення малих підприємств на різних етапах життєвого циклу, а також сутності і значення малого бізнесу для ринкової економіки – монографічний, методи аналізу, синтезу, індукції, спостереження і узагальнення; при розробці підходів до міжрегіональних порівнянь рівня розвитку малого бізнесу – розрахунково-аналітичний, економіко-статистичний; при обґрунтуванні необхідності створення регіональних систем фінансово-кредитної підтримки малого підприємства та схеми їх роботи – методи аналогії, спостереження.

Інформаційною базою роботи є матеріали наукових та науково-практичних конференцій і семінарів, присвячених проблемам розвитку малого підприємства; опубліковані в монографічній літературі та періодичних наукових виданнях результати досліджень фахівців у сфері малого бізнесу; фактологічні матеріали статистичних збірників та публікацій довідкового характеру; нормативно-правові акти державних органів влади.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробці нових та вдосконаленні існуючих підходів до фінансового забезпечення функціонування і розвитку підприємств малого бізнесу на регіональному рівні.

Найбільш значними науковими результатами дисертаційного дослідження є такі:

вперше:

- розроблено процедуру проведення міжрегіональних порівнянь рівня розвитку малого бізнесу, яка базується на врахуванні як абсолютних значень показників, що характеризують соціальну і економічну функцію малих підприємств у регіональних економіках, так і динаміки їх зміни;

вдосконалено:

- науково-методичні підходи до створення та функціонування регіональних систем фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва, орієнтованих як на полегшення доступу суб'єктів малого бізнесу до зовнішнього фінансування, так і на підвищення їх конкурентоспроможності;
- економічний зміст поняття “фінансове забезпечення малого підприємства” за рахунок його розмежування на “фінансове забезпечення функціонування” та “фінансове забезпечення розвитку”, що дало змогу врахувати особливості управління фінансами суб'єктів малого бізнесу;
- визначення оптимальних форм фінансового забезпечення функціонування і розвитку підприємств за рахунок формування конкретних рекомендацій стосовно особливостей використання традиційних форм фінансово-кредитної підтримки малого бізнесу залежно від стадії розвитку підприємства (створення, розвиток, стабілізація тощо);
- критеріальну базу оцінки кредитоспроможності позичальників суб'єктів малого бізнесу з урахуванням галузевих особливостей;
дістали подальшого розвитку:
- економічна теорія життєвого циклу суб'єктів малого бізнесу в частині виявлення залежностей між етапами розвитку малого підприємства та доступними джерелами фінансових ресурсів, рівнем ризику для кредиторів і грошовими потоками;
- науково-методичні підходи до розробки регіональних програм фінансової підтримки малого підприємництва, з виділенням, виходячи з особливостей фінансів, а також закономірностей розвитку малих підприємств, трьох типів програм: 1) програми, спрямовані на допомогу особам, які бажають розпочати власну справу; 2) програми сприяння розвитку підприємств малого бізнесу; 3) програми полегшення доступу малих підприємств до зовнішнього фінансування.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що представлені в роботі теоретичні положення, висновки і методичні рекомендації доведені до рівня конкретних методик і пропозицій, які можуть бути використані обласними державними адміністраціями з метою покращення стану малого бізнесу за рахунок побудови регіональних систем фінансово-кредитної підтримки, орієнтованих на підвищення конкурентоспроможності малих підприємств.

Викладені в дисертаційній роботі рекомендації автора щодо врахування в методиках аналізу кредитоспроможності галузевих особливостей, а також стадії життєвого циклу суб'єктів малого підприємництва впроваджені у практичну діяльність Сумської філії АТ “Український інноваційний банк” (довідка від 23.03.2006).

Розроблені практичні рекомендації щодо вдосконалення науково-методичних підходів до міжрегіональних порівнянь рівня розвитку малого бізнесу та пропозиції щодо проведення аналізу фінансового стану малих підприємств регіону у розрізі видів економічної діяльності використовуються в практичній діяльності Головного управління статистики у Сумській області (довідка від 20.04.2006 № 03/1-29-1670).

Одержані автором результати наукового дослідження використовуються в процесі викладання в Українській академії банківської справи Національного банку України навчальної дисципліни “Економіка підприємства”. Крім цього, результати дисертації використовуються при проведенні курсів цільового призначення “Основи підприємницької діяльності”, що проводяться на замовлення Сумського обласного центру зайнятості (довідка Сумського обласного центру зайнятості від 26.04.2006 № 09-10/455).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, в якій автором сформульовано і науково обґрунтовано підходи до фінансового забезпечення функціонування і розвитку підприємств малого бізнесу на регіональному рівні. Наукові положення, висновки і рекомендації, які виносяться на захист, одержані автором самостійно. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертаційній роботі використано лише ті положення, які розроблені автором особисто.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати виконаного наукового дослідження доповідались, обговорювались та одержали позитивну оцінку на науково-практичних конференціях, серед яких: Всеукраїнська науково-практична конференція “Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України” (м. Суми, 2003, 2005), Міжнародна науково-практична конференція “Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки України” (м. Алушта, 2005), Міжнародна науково-практична конференція “Стратегічний розвиток регіону – економічне зростання та інтеграція” (м. Чернівці, 2006).

Крім того, результати дослідження доповідалися на науково-практичних конференціях та семінарах професорсько-викладацького складу Української академії банківської справи Національного банку України.

Наукові публікації. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 8 наукових праць загальним обсягом 2,71 друк. арк., з яких особисто автору належить 2,16 друк. арк., у тому числі: 6 статей опубліковані у фахових виданнях (з них 2 – в співавторстві), 2 публікації – у збірниках матеріалів конференцій.

Структура і зміст дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел зі 186 найменувань та додатків. Загальний обсяг дисертації – 216 сторінок, у т.ч.: 22 таблиці на 23 сторінках, 14 рисунків на 14 сторінках, список використаних джерел на 17 сторінках, 12 додатків на 12 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі дисертації “Теоретичні основи фінансового забезпечення підприємств малого бізнесу на регіональному рівні” розглянуто значення малого бізнесу для сучасних економік, досліджено особливості фінансового забезпечення малих підприємств, виявлено причини недосконалості наявних підходів до побудови системи державної підтримки малого підприємництва в Україні, проведено аналіз закордонного досвіду в цій сфері, розглянуто основні моделі, підходи та інструменти стимулювання розвитку МП на регіональному рівні.

Малий бізнес є невід’ємною складовою більшості ринкових економік. Його важливість та значущість обумовлена тією соціально-економічною роллю, яку він відіграє у сучасних економіках. На думку автора, ключовими позитивними рисами малих підприємств є: 1) вони виступають як джерелом, так і каталізатором інноваційного розвитку економіки; 2) розвиток малого підприємництва служить ефективним інструментом вирішення соціально-економічних проблем, перш за все таких, як: зменшення рівня безробіття, розвиток депресивних регіонів, усунення територіальних та галузевих диспропорцій розвитку; 3) розвинений сектор малого бізнесу служить основою конкурентного середовища, тим самим підвищуючи загальну ефективність використання економічних ресурсів.

В результаті аналізу показників розвитку малого підприємництва України зроблено висновок про недостатній його рівень. Серед основних негативних тенденцій було виділено:

1) уповільнення темпів зростання кількості суб’єктів малого підприємництва, що у поєднанні із невисокими (у порівнянні з країнами Західної Європи) абсолютними значеннями затягує формування розвиненого сектора МБ, а також перехід його на стадію сталого розвитку;

2) існування суттєвих територіальних диспропорцій у розвитку малого бізнесу. Так, за підсумками 2004 року, на 6 регіонів України з найбільшою кількістю малих підприємств припадало близько 50 % від їх загальної кількості, в той час як на 6 регіонів з найменшою кількістю – всього 8 %;

3) недостатня роль малих підприємств у вирішенні соціально-економічних проблем. Станом на 01.01.2005 на них було зайнято 6,8 % від загальної кількості працездатного населення. Середня кількість найманих працівників у розрахунку на одне підприємство склала 7 осіб, при цьому середній розмір заробітної плати становив 329 грн. Не став малий бізнес і джерелом інновацій. У 2004 році лише 503 МП здійснювали вкладення в технологічні інновації (середній їх обсяг склав 50 тисяч гривень на одне підприємство).

Як наслідок, органи влади почали розглядати підтримку малого бізнесу як безповоротне вкладення коштів, що не дає видимої віддачі. Автор вважає, що подібна ситуація склалась в результаті недосконалості існуючої системи державної підтримки підприємництва. Через це серед лідерів за кількістю суб’єктів малого бізнесу опинились регіони, які мали з самого початку кращі стартові умови – розвинену фінансову інфраструктуру та потужний промисловий сектор. А, наприклад, більшість західних областей України, які мали гірші стартові умови, дотепер показують невисокі значення показників, що характеризують рівень розвитку МП.

В результаті проведеного дослідження розвитку політики державної підтримки підприємництва зроблено висновок, що основними недоліками існуючої системи є: концентрація зусиль переважно на дерегулюванні підприємницької діяльності; розгляд політики сприяння розвитку підприємництва з відривом від інших напрямів державної політики. Базуючись на досвіді закордонних країн, автор вказує на те, що досягти високих показників розвитку малого і середнього бізнесу можна лише за умови логічного продовження державної політики на регіональному рівні. При цьому необхідне розмежування функцій між центральними і регіональними органами влади. На загальнонаціональному рівні головна задача – це створення сприятливої та прогнозованої макроекономічної ситуації в країні. На регіональному рівні основними завданнями є створення сприятливого підприємницького клімату, формування необхідної інфраструктури, забезпечення рівних можливостей для підприємств малого бізнесу в частині доступу до зовнішніх джерел фінансових ресурсів.

При цьому першочерговим є саме питання фінансової підтримки суб'єктів малого бізнесу, оскільки аналіз показує, що вони більшою мірою залежать від зовнішнього фінансування, ніж великі підприємства. Обумовлено це низьким рівнем ліквідності, високими кредитними ризиками, об'єктивною обмеженістю власних фінансових ресурсів, ускладненим доступом на фінансові ринки.

В цілому існує достатньо великий обсяг накопленого різними країнами досвіду форм та методів фінансової підтримки малого підприємництва на регіональному рівні. Але на основі проведеного аналізу зроблено висновок про неможливість його прямого запозичення, і, як наслідок, про необхідність вдосконалення науково-методичних підходів до фінансового забезпечення суб'єктів малого бізнесу на регіональному рівні.

У **другому розділі дисертації** “Напрямки вдосконалення фінансового забезпечення функціонування і розвитку підприємств малого бізнесу на регіональному рівні” розглянуто проблеми організації фінансового забезпечення діяльності малих підприємств, проаналізовано основні форми фінансового забезпечення суб'єктів малого бізнесу на різних етапах життєвого циклу, обґрунтовано напрями вдосконалення існуючої системи фінансування малого бізнесу та необхідність створення регіональних систем фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва, запропоновано конкретну схему роботи та принципи побудови цих систем.

На думку автора, цілісна система науково-методичних підходів до фінансового забезпечення підприємств малого бізнесу повинна бути побудована таким чином, щоб вона забезпечувала не тільки кількісний, але і якісний розвиток малого бізнесу. Це може бути досягнуто шляхом врахування особливостей фінансів малих підприємств в процесі їх фінансово-кредитної підтримки, а також розмежування фінансового забезпечення діяльності суб'єктів малого бізнесу, виходячи із цілей їх діяльності, на забезпечення функціонування і забезпечення розвитку (рис. 1).

Рис. 1. Особливості фінансового забезпечення малого підприємства залежно від цілей діяльності

Аналіз показав, що всі МП можуть бути поділені на дві великі групи: 1) підприємства, орієнтовані на зростання і розширення; 2) підприємства, що не мають можливостей для росту або не прагнуть цього. Фінансове керівництво даними типами фірм при цьому істотно відрізняється, як і відрізняються їх цілі у сфері фінансування. У першому випадку перед власником (власниками) стоїть стратегічна мета – досягнення самофінансування. Якщо ж підприємець не ставить перед собою мету експансії (як територіальної, так і за видами діяльності), то для нього може виявитися достатньою підтримка самоокупності.

У роботі обґрунтовано доцільність використання в існуючих методиках і технологіях фінансування малого бізнесу поняття “життєвий цикл малого підприємства”. Аналіз фаз життєвого циклу малого підприємства дозволяє більш зважено підходити до питання про вибір можливих джерел фінансування. Крім того, підприємець, знаючи стадію, на якій знаходиться його фірма, може підготуватися до майбутніх змін і відповідним чином зреагувати. Кожен етап має свої особливості, що впливають на потребу фірми у фінансових ресурсах (табл. 1).

Подальший аналіз дозволив зробити висновок про те, що існують три основні, ключові фази розвитку малого підприємства. Перша – створення (старт) підприємства. Друга – зростання або розвиток. Третя фаза – стабілізація. Через них проходять всі суб’єкти підприємницької діяльності, але одні малі підприємства практично протягом всього строку існування знаходяться на фазі стабілізації (зрілості), а у інших відбувається чергування фаз зростання та стабілізації.

**Особливості розвитку малого підприємства
на різних етапах життєвого циклу**

Етап життєвого циклу малого підприємства	Рівень ризику для кредиторів	Грошові потоки	Джерела фінансових ресурсів
Народження ідеї. Підприємство існує у вигляді ідеї. Проблеми: вибір організаційно-правової форми господарювання, підбір персоналу, проведення досліджень, розробка бізнес-плану майбутнього підприємства	<i>Максимальний</i>	Виручка відсутня	Особисті заощадження, кошти родичів, партнерів по бізнесу. Для безробітних – одноразова допомога по безробіттю. Потенційно – майбутні споживачі продукції
Старт. Підприємство створене. Потрібен час для покриття первинних витрат. Проблеми: управління обіговим капіталом, невисокий рівень професійних навиків, знань, а також відсутність досвіду у власників підприємства	<i>Максимальний.</i> Понад 70 % МП стають банкрутами	Виручка не покриває прямих змінних і прямих постійних витрат	Кошти співвласників, родичів, позики приватних осіб, кредитні спілки, банки (купівля недорогого устаткування), постачальники (товарні кредити), споживачі (авансування). Потенційно – отримання грантів і кредитів міжнародних організацій
Зростання. Обсяг доходів недостатній для покриття всіх витрат. Проблеми: ефективне управління обіговими коштами; обмеженість фінансових ресурсів; ускладнений доступ до кредитів; розрахунок посилює темпів зростання обсягів продажів	<i>Високий.</i> Від 30 до 50 % підприємств стають банкрутами	МП проходить точку беззбитковості. Прибуток покриває частину витрат	Доступ до банківських кредитів обмежений. Джерела фінансування: прибуток, кошти співвласників, гранти і різні варіанти лізингу або довгострокової оренди
Стабілізація. Створення збутової мережі або покращення її роботи. Витрати на рекламу продукції. Підприємство може одержувати необхідне фінансування у банків. Виручка покриває більшу частину всіх витрат	<i>Невисокий.</i> Фінансове становище підприємства стабільне	Проходження порогів рентабельності. Виручка покриває більшість витрат	Основне джерело – прибуток. Доступні всі джерела зовнішнього фінансування. Можливе використання коштів міжнародних кредитних ліній
Експансія. Новий період росту. Захоплення нових ринків, освоєння нових видів діяльності. Проблеми: потреба в нових основних фондах, залучення додаткових фінансових ресурсів	<i>Невисокий</i>		Основне джерело – прибуток. Доступні всі джерела зовнішнього фінансування. Можливе використання лізингу обладнання або довгострокової оренди
Спад. Зменшення попиту, падіння обсягів продажів, доходів. Грошові потоки негативні. Проблеми: пошук нових сфер для бізнесу, мінімізація витрат	<i>Ризик починає зростати</i>	Проходження порогу рентабельності, а згодом і точки беззбитковості	Кількість доступних джерел зменшується: власні ресурси, кошти співвласників, приватні позики. Доступ до банківських кредитів обмежений
Вихід (ліквідація). Підприємство або припиняє свою діяльність (банкрутство), або власник продає свій бізнес	–		–

У практиці розробки регіональних та державних програм фінансової підтримки необхідно враховувати цей факт. Тобто повинно існувати як мінімум три групи програм фінансової підтримки малого бізнесу (рис. 2). Перша група програм має бути спрямована на допомогу особам, які бажають розпочати власну справу. Друга група програм націлена на МП, які прагнуть розширити власну діяльність (збільшити обсяги виробництва, реалізації продукції, освоїти нові види товарів, робіт, послуг і т.д.). Третя група програм – це підтримка суб'єктів малого бізнесу, які знаходяться на фазі стабілізації.

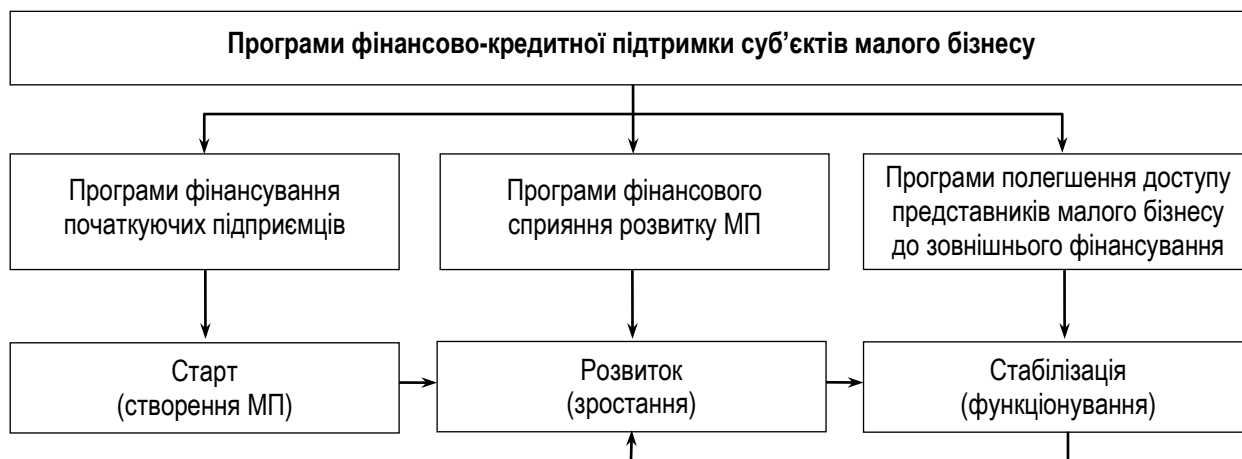

Рис. 2. Програми фінансово-кредитної підтримки малих підприємств на різних етапах їх розвитку

В узагальненому вигляді основні форми фінансового забезпечення функціонування і розвитку МП на основних етапах розвитку наведено у таблиці 2.

Таблиця 2

Потреби малих підприємств залежно від етапу розвитку та можливі джерела їх задоволення

Мета	Потреби	Фаза розвитку			Джерела необхідних ресурсів для підприємця. Фінансові технології, які можуть бути використані регіональною владою
		Створення	Розвиток	Стабілізація	
Продаж нових продуктів, освоєння нових ринків	Проведення досліджень	+	+	-	Власні кошти підприємця, нерозподілений прибуток, венчурне фінансування. Державна підтримка: створення венчурних фондів, консультаційна підтримка, пайове фінансування
	Нові приміщення	+	+	-	Власні ресурси (нерозподілений прибуток), банківські кредити (у тому числі із пільговим графіком погашення), пайова участь в капіталі, венчурне фінансування, лізинг. Державна підтримка: регіональні гранти, позики, надання гарантій; реалізація спеціальних програм сприяння розвитку пріоритетних галузей економіки
	Нове обладнання	+	+	-	
	Заміна устаткування	-	-	+	Власні ресурси, банківські позики, лізинг. Державна підтримка: надання гарантій за банківськими позиками
	Додатковий обіговий капітал	+	+	-	Власні ресурси, короткострокові банківські позики (у тому числі овердрафт), факторинг
	Додаткові дебітори	+	+	-	
Інвестиції в нематеріальні активи	+	+	+	Власні ресурси, пайовий капітал. Державна підтримка: гранти або позики	
Вихід на міжнародний ринок	Додатковий капітал	-	+	-	Позики (наприклад, валютні овердрафти) та депозити в іноземній валюті, торгові гарантії, фінансування експорту, міжнародний факторинг, акцептний кредит. Державна підтримка: створення інформаційних мереж та баз даних для отримання даних про закордонні ринки і потенційних клієнтів; використання державних схем фінансування, включаючи створення агентства з кредитування експорту
	Додаткові дебітори	-	+	-	
	Зменшення кредитного ризику	-	+	+	
	Управління валютним ризиком	-	+	+	

Мета	Потреби	Фаза розвитку			Джерела необхідних ресурсів для підприємця. Фінансові технології, які можуть бути використані регіональною владою
		Створення	Розвиток	Стабілізація	
Підвищення фінансової ефективності	Управління дебіторською заборгованістю	+	+	+	Факторинг, використання у діяльності інформаційних технологій, спеціалізованого програмного забезпечення (автоматизація ведення обліку дебіторської заборгованості, використання CRM-систем тощо). Державна підтримка: програми навчання співробітників та керівництва МП, інформаційно-консультативна підтримка
	Управління грошовими коштами	-	-	+	
Зменшення інших ризиків	Консультації з питань законодавства	+	+	+	Використання послуг професійних консультантів, торгових палат, торгових асоціацій, урядових організацій. Державна підтримка: розвиток фінансової інфраструктури, створення мережі навчально-консультативних центрів
	Консультації з питань оподаткування	+	+	+	
	Консультації з питань бухгалтерського обліку	+	+	+	
	Страхування	+	+	+	

Проведені дослідження дозволили автору зробити висновок, що на доступність і вибір потенційних джерел фінансових ресурсів впливають наступні параметри: 1) стадія життєвого циклу малого підприємства; 2) цілі суб'єкта підприємницької діяльності; 3) сектор економіки, в якому він працює; 4) його організаційно-правова форма господарювання.

Зважаючи на недосконалість існуючої системи загальнодержавної фінансово-кредитної підтримки суб'єктів малого бізнесу, недостатність обсягів централізованого фінансування програмних заходів Національної програми розвитку малого підприємництва, ускладнений доступ МП до кредитних ресурсів, автор пропонує більше уваги приділяти побудові регіональних систем фінансової підтримки малого бізнесу. Під ними пропонується розуміти сукупність державних і приватних установ, що надають фінансові послуги і здійснюють кредитування малого бізнесу на рівні окремого регіону з метою підвищення кількісних та якісних показників його розвитку.

На рис. 3 наведена запропонована автором схема фінансування суб'єктів малого бізнесу на регіональному рівні.

Необхідність активізації зусиль саме на регіональному рівні пояснюється тим, що загальнодержавні програми в цій сфері виявились не зовсім ефективними. Крім того, малий бізнес через масштаби діяльності орієнтований, перш за все, на місцеві ринки і задоволення потреб регіональних споживачів, а проблеми розвитку малих підприємств, які потребують першочергового вирішення, краще всього видно саме на рівні регіонів. Саме завдяки регіональним програмам фінансової підтримки місцева влада зможе стимулювати розвиток пріоритетних галузей і усунувати існуючі перекося і диспропорції в регіональних економіках.

Аналіз досвіду країн зі схожими соціально-економічними умовами дозволив визначити, що при побудові регіональних систем фінансово-кредитної підтримки необхідно: по-перше, уникати дублювання функцій існуючих комерційних структур; по-друге, перевага повинна надаватися гарантійним схемам, а не прямому кредитуванню, по-третє, створювані структури повинні орієнтуватися на досягнення самокупності.

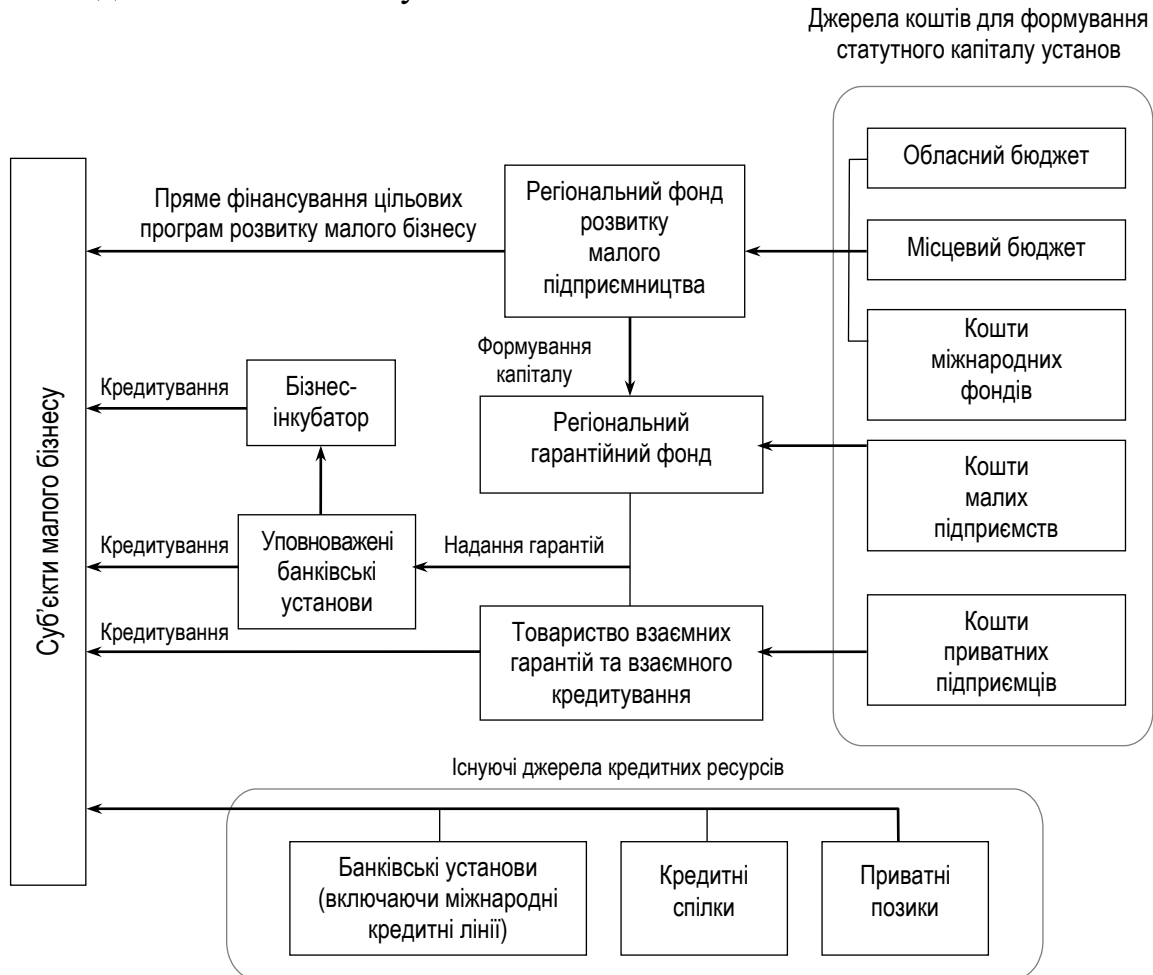

Рис. 3. Схема фінансування суб'єктів малого бізнесу на регіональному рівні

На думку автора, мінімально необхідний перелік структур, що входять в регіональну систему фінансової підтримки, складається з регіонального фонду розвитку підприємництва, бізнес-центру та/або бізнес-інкубатора, гарантійного фонду, фонду взаємних гарантій та взаємного кредитування. Кожна структура дозволяє задовольнити потребу в фінансових ресурсах різних цільових груп. В рамках дисертаційного дослідження пропонується також алгоритм побудови регіональних систем фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва.

Автор вважає, що проблема фінансування діяльності МП повинна вирішуватися в комплексі із питаннями підвищення конкурентоспроможності та покращення фінансового стану малих підприємств регіону. Для цього до складу подібних систем доцільно включати бізнес-інкубатор як найбільш ефективний інструмент зменшення кількості банкрутств серед створюваних малих підприємств.

Центральною установою, яка координуватиме діяльність інших учасників системи, має бути регіональний фонд розвитку підприємництва. Подібні фонди створені в більшості областей України, але їх діяльність носить формальний характер. Регіональний гарантійний фонд і товариство взаємних гарантій та взаємного кредитування повинні полегшити доступ до банківських кредитів для більшості суб'єктів малого бізнесу регіону. До того ж, наявність цих структур відкриває для регіональної влади широкі можливості впливу на структуру банківських кредитних портфелів ринковими методами.

У третьому розділі дисертації “Практична реалізація пропозицій щодо вдосконалення фінансового забезпечення підприємств малого бізнесу на регіональному рівні” розроблено і запропоновано конкретні рекомендації щодо вдосконалення фінансового забезпечення підприємств малого бізнесу на регіональному рівні. Зокрема, розглянуто питання вдосконалення існуючих підходів до проведення міжрегіональних порівнянь рівня розвитку МП, що може бути використано для підвищення ефективності регіональних програм розвитку малого підприємництва; розроблено пропозиції щодо вдосконалення банківських методик аналізу кредитоспроможності суб'єктів малого бізнесу.

На сьогодні регіони мають необхідні важелі для того, щоб поліпшити підприємницький клімат. Зокрема, це регіональні програми розвитку підприємництва. З метою підвищення ефективності розробки цих програм, а також аналізу їх виконання необхідно періодично проводити як міжрегіональні, так і внутрішньорегіональні порівняння об'єктивно досягнутих результатів. У роботі подані науково-методичні рекомендації щодо проведення подібних порівнянь.

Основними відмінностями пропонованого підходу є врахування як абсолютних значень показників, так і динаміки їх зміни, можливість проміжного групування і аналізу показників, а також врахування соціальної і економічної функцій сектора малого бізнесу.

Для проведення аналізу розвитку малих підприємств регіонів України з урахуванням наявної статистичної бази, автор рекомендує використовувати показники, наведені в таблиці 3.

Проведений у роботі розрахунок позицій регіонів України показав, що врахування динаміки показників вносить достатньо суттєві корективи в розташування регіонів у кінцевому рейтингу. До того ж, проміжний аналіз показників дозволяє визначити найбільш проблемні аспекти розвитку малих підприємств окремих областей.

На базі проведеного аналізу позицій Сумської області автором розроблено практичні рекомендації щодо вдосконалення існуючої системи фінансової підтримки в даному регіоні.

Але, на думку автора, побудова регіональних систем фінансово-кредитної підтримки є лише одним із напрямів вирішення загальної проблеми. Держава не повинна конкурувати з існуючими комерційними фінансово-кредитними установами, вона лише має усувати диспропорції, що виникають. Відповідно, банківське кредитування завжди залишатиметься одним із основних джерел вирішен-

ня проблеми забезпечення стабільної і ритмічної роботи малих підприємств. Виходячи з цього, необхідно забезпечувати постійне вдосконалення методик аналізу кредитоспроможності МП, а також банківських технологій їх кредитування. Причиною цього є те, що коли банк упевнений у вірній оцінці фінансового стану і кредитоспроможності позичальника, то його готовність до кредитування зростає.

Таблиця 3

Перелік рекомендованих показників для проведення міжрегіональних порівнянь рівня розвитку малого бізнесу та їх характеристика

Показник	Коротка характеристика
I. Середня кількість МП на 1000 осіб наявного населення регіону II. Частка МП, що реалізували продукцію та надавали послуги (у відсотках до загальної кількості МП регіону)	I – відносна щільність малих підприємств. Показник загального характеру, що відображає ступінь привабливості бізнес-середовища для підприємців регіону. Виступає індикатором продуктивності організаційної функції регіональної системи підтримки підприємництва. II – ступінь активності/пасивності офіційно зареєстрованих підприємств. Дозволяє більш об'єктивно оцінювати стан розвитку малого бізнесу регіону в умовах економіки з високою часткою тіньового сектора. Виступає коригувальним показником по відношенню до I
Рівень зайнятості на МП (у відсотках до загальної кількості зайнятих в економіці регіону)	Показник соціальної функції сектора МБ регіону. Це безрозмірна відносна величина, що показує роль МП у формуванні регіонального ринку праці
I. Обсяг реалізованої продукції на душу населення II. Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) в перерахунку на одне мале підприємство III. Частка МП у загальних обсягах реалізації продукції підприємствами регіону	Показники, що характеризують економічну функцію сектора малого бізнесу регіону. Вони мають об'єктивно результуючий характер, відображаючи "продуктивність" економічної функції регіонального сектора малого бізнесу. Отримані розрахункові величини можуть використовуватися для проведення міжрегіональних порівнянь. З метою уникнення відносного зменшення значущості показника ефективності соціальної функції сектора МБ три даних показника розглядаються в комплексі

Як правило, вітчизняні банківські установи в процесі аналізу кредитоспроможності проводять порівняння розрахункових значень фінансових коефіцієнтів з їх рекомендованими (теоретично обґрунтованими) значеннями. При цьому часто ігноруються розміри бізнесу і його галузева приналежність. Автором був проведений розрахунок основних фінансових коефіцієнтів в розрізі видів економічної діяльності. Як результат, виявлено істотні галузеві відмінності в середніх значеннях коефіцієнтів, а також відмінності у значеннях малих та великих підприємств.

Необхідність врахування галузевих особливостей пояснюється тим, що порівняння розрахункових показників з рекомендованими значеннями може приводити до завищення кредитного рейтингу, що в свою чергу підвищує рівень кредитного ризику.

У таблиці 4 наведено середні значення деяких фінансових коефіцієнтів, розраховані за даними офіційної статистики для малих, а також середніх і великих підприємств за окремими видами економічної діяльності.

Таблиця 4

**Порівняння значень фінансових коефіцієнтів
для великих і малих підприємств станом на 01.01.2005**

Показник	Вид економічної діяльності	Великі та середні підприємства	Малі підприємства
Коефіцієнт поточної ліквідності	Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	1,47	0,84
	Державне управління	1,07	1,38
	Освіта	1,15	1,43
Коефіцієнт термінової ліквідності	Колективні, громадські та особисті послуги	0,88	0,68
	Освіта	0,97	1,23
Коефіцієнт забезпеченості власними коштами	Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	0,32	-0,19
	Державне управління	0,06	0,27
	Освіта	0,13	0,30
Оборотність активів	Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	0,72	0,28
	Промисловість	1,24	0,37
	Будівництво	1,80	0,71
	Оптова й роздрібна торгівля, торгівля транспортними засобами, послуги з ремонту	3,94	0,67
Оборотність дебіторської заборгованості, днів	Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	79	213
	Промисловість	88	184
	Оптова й роздрібна торгівля, торгівля транспортними засобами, послуги з ремонту	58	241
	Транспорт і зв'язок	41	122
Коефіцієнт власності	Колективні, громадські та особисті послуги	0,31	0,71
	Транспорт і зв'язок	0,70	0,52
Коефіцієнт фінансової залежності	Колективні, громадські та особисті послуги	2,16	0,38
	Оптова й роздрібна торгівля, торгівля транспортними засобами, послуги з ремонту	10,93	2,81

Результати проведених розрахунків підтвердили попередні висновки про наявність галузевих особливостей фінансово-господарської діяльності суб'єктів підприємницької діяльності. Автором зроблено висновок про те, що, незважаючи на існування об'єктивних принципів управління фінансами підприємств, які працюють на всіх без виключення підприємствах, існують і галузеві особливості розвитку суб'єктів підприємницької діяльності, що повинно бути враховано у методиках аналізу кредитоспроможності.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової задачі, що виявляється в необхідності вдосконалення науково-методичних підходів та розробці практичних рекомендацій щодо фінансового забезпечення малого бізнесу на регіональному рівні. За результатами дисертаційного дослідження зроблені наступні висновки:

1. Малий бізнес в Україні недостатньо розвинений, він не виконує властиві йому соціально-економічні функції повною мірою. Залишаються проблемою і суттєві територіальні диспропорції у розподілі малих підприємств.
2. Концентрація основних функцій щодо підтримки малого бізнесу на загальнодержавному рівні не виправдовує себе. Необхідно більше уваги приділяти розвитку підприємництва на регіональному рівні.
3. В умовах обмеженості існуючих бюджетних ресурсів, а також недооцінки ролі і значення малих підприємств, фінансування регіональних програм розвитку малого підприємництва здійснюється фактично за залишковим принципом. При цьому перевага надається інформаційній підтримці суб'єктів малого бізнесу, яка не вимагає суттєвих витрат. В той же час, залишаються без належної уваги такі важливі питання як побудова інфраструктури підприємництва, фінансово-кредитна підтримка, стимулювання зростання і розвитку МП.
4. Стратегічними альтернативами розвитку малого підприємництва на рівні окремого регіону в умовах обмеженості наявних фінансових ресурсів є підтримка початкуючих підприємців, підтримка зростаючих та інноваційних фірм, або підтримка функціонування "традиційних" підприємств, які вже показали власну життєздатність.
5. Запропонований у роботі підхід до фінансування малих підприємств з урахуванням стадії життєвого циклу, цілей діяльності, а також галузевих особливостей рекомендується використовувати регіональним органам влади та суб'єктам інфраструктури підприємництва для обґрунтування і розроблення програм сприяння розвитку МП, спрямованих на підвищення їх життєздатності та конкурентоспроможності. Це стосується оптимізації методів і форм фінансової підтримки, застосування податкових знижок, напрямів кредитування тощо.
6. При проведенні міжрегіональних порівнянь необхідно враховувати, окрім зростання кількості малих підприємств і динаміки зміни показників, також і їх соціально-економічну роль у регіональних економіках.
7. Необхідно переглянути законодавчі критерії розмежування малих, середніх та великих підприємств. Існуюча нормативна база призводить до того, що при проведенні статистичних досліджень підприємства поділяють на: 1) малі підприємства; 2) великі і середні фірми. Але за своєю економічною природою середній бізнес ближче до малих підприємств. Відповідно необхідно зменшити для середніх підприємств критерії чисельності працівників, а для великих підприємств збільшити критерій річного доходу.

8. Існують об'єктивні особливості фінансово-господарської діяльності підприємств, які залежать від його розмірів (мале, середнє, велике), а також виду економічної діяльності, що проявляється у суттєвих відмінностях в значеннях основних фінансових коефіцієнтів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Дутченко О.М., Домбровський В.С. Банківське кредитування малих підприємств // Вісник Української академії банківської справи. – 2003. – № 1(14). – С. 51-53, 0,4 друк. арк. (особисто автору належить 0,2 друк. арк.)
2. Домбровский В.С. Перспективы малых банков в Украине // Проблемы і перспективи розвитку банківської системи України: Збірник наукових праць. Т. 9. – Суми: ВВП “Мрія-1” ЛТД, УАБС, 2004. – С. 242-245, 0,16 друк. арк.
3. Пластун В.Л., Домбровський В.С., Пластун О.Л. Необхідність створення Національного агентства з кредитування експорту з метою вдосконалення державної підтримки зовнішньоекономічної діяльності підприємств // Вісник Української академії банківської справи. – 2004. – № 2(17). – С. 50-55, 0,6 друк. арк. (особисто автору належить 0,25 друк. арк.)
4. Домбровський В.С. Проблеми визначення потреби в зовнішньому фінансуванні галузей малого бізнесу // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Збірник наукових праць. Т. 14. – Суми: УАБС НБУ, 2005. – С. 222-225, 0,25 друк. арк.
5. Домбровський В.С. Особливості фінансування малих підприємств на різних етапах життєвого циклу // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Збірник наукових праць. Т. 15. – Суми: УАБС НБУ, 2006. – С. 168-175, 0,5 друк. арк.
6. Домбровський В.С. Перспективи розвитку регіональних систем фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва на Україні // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія “Економіка та менеджмент”. – 2005. – Випуск 6-7. – С. 52-59, 0,5 друк. арк.

Матеріали наукових конференцій

7. Домбровський В.С. Використання міжрегіонального рейтингу розвитку сектора малого бізнесу для підвищення ефективності вітчизняних регіональних програм підтримки підприємництва // Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції “Актуальні проблеми і перспективи розвитку економіки України”. – Симферополь, 2005. – С. 44-45, 0,1 друк. арк.
8. Домбровський В.С. Основні принципи побудови регіональних систем фінансово-кредитної підтримки малого бізнесу // Стратегічний розвиток регіону – економічне зростання та інтеграція: Матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції. Ч. I. – Чернівці, 2006. – С. 198-201, 0,2 друк. арк.

АНОТАЦІЯ

Домбровський В.С. Фінансове забезпечення функціонування і розвитку підприємств малого бізнесу на регіональному рівні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.04.01 – фінанси, грошовий обіг і кредит. – Українська академія банківської справи Національного банку України, Суми, 2006.

У дисертаційній роботі досліджено особливості та проблеми організації фінансового забезпечення малих підприємств, закордонний досвід у сфері державної політики розвитку малого підприємництва, основні моделі, підходи та інструменти стимулювання розвитку МП на регіональному рівні. Проаналізовано основні форми фінансового забезпечення суб'єктів малого бізнесу на різних етапах життєвого циклу, обґрунтовано напрями вдосконалення існуючої системи фінансування малого бізнесу.

У роботі розроблено і запропоновано конкретні рекомендації щодо вдосконалення фінансового забезпечення підприємств малого бізнесу на регіональному рівні. Зокрема, необхідність створення регіональних систем фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва, запропоновано конкретну схему роботи та принципи побудови цих систем; розглянуто питання вдосконалення існуючих підходів до проведення міжрегіональних порівнянь рівня розвитку МП, що може бути використано для підвищення ефективності регіональних програм розвитку малого підприємництва; розроблено пропозиції щодо вдосконалення банківських методик аналізу кредитоспроможності суб'єктів малого бізнесу.

Ключові слова: фінансове забезпечення, малий бізнес, життєвий цикл підприємства, функціонування, розвиток, ризики, кредитоспроможність, фінансові ресурси, інфраструктура підприємництва, регіональний розвиток.

АННОТАЦИЯ

Домбровский В.С. Финансовое обеспечение функционирования и развития предприятий малого бизнеса на региональном уровне. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.04.01 – финансы, денежное обращение и кредит. – Украинская академия банковского дела Национального банка Украины, Сумы, 2006.

В диссертации исследуются теоретические и практические вопросы финансового обеспечения функционирования и развития предприятий малого бизнеса на региональном уровне.

В работе рассмотрено значение малого бизнеса для современных экономик. Проанализированы особенности финансов малых предприятий. В силу целого ряда объективных причин для них является характерной ограниченность внутренних источников финансовых ресурсов в сочетании с затрудненным доступом на финансовые рынки, поэтому особое значение приобретает разработ-

ка и реализация как общенациональных, так и региональных программ финансовой поддержки представителей малого бизнеса.

Проведен анализ современного состояния малых предприятий, а также государственной политики поддержки малого предпринимательства в Украине. Как результат определены основные факторы, сдерживающие его развитие.

На основе проведенного исследования зарубежного опыта финансово-кредитной поддержки малых предприятий на региональном уровне выявлены наиболее эффективные модели, инструменты и формы подобной поддержки.

В работе очерчены основные проблемы организации финансового обеспечения деятельности малых предприятий, указано на отсутствие эффективных механизмов поддержки со стороны государства развития малого предпринимательства и обеспечения его устойчивого развития.

В диссертационном исследовании предложены подходы к определению оптимальных форм финансового обеспечения функционирования и развития субъектов малого бизнеса в зависимости от этапа их жизненного цикла. Проведенный анализ позволил выявить зависимость между этапами развития малого предприятия и доступными источниками финансирования, уровнем риска для кредиторов и денежными потоками. Предложены конкретные рекомендации по совершенствованию научно-методических подходов к разработке региональных программ финансовой поддержки предпринимательства с выделением, исходя из особенностей управления финансами малых предприятий, а также закономерностей их развития, трех типов программ: 1) программы, направленные на поддержку начинающих предпринимателей; 2) программы содействия развивающимся предприятиям; 3) программы облегчения доступа “традиционных” малых предприятий к внешнему финансированию. Определены основные факторы, влияющие на доступность потенциальных источников финансовых ресурсов.

В работе обоснована необходимость создания региональных систем финансово-кредитной поддержки. Разработаны принципы и алгоритм их создания. Дано описание функций и перечня структур, которые должны, по мнению автора, входить в подобные системы. Указано на необходимость преимущественного использования в процессе финансирования МП гарантийных схем, что позволит уменьшить затраты региональных властей и осуществлять влияние на структуру банковских кредитных портфелей рыночными методами. С помощью создания подобных систем региональные власти также смогут стимулировать развитие приоритетных отраслей малого бизнеса и более эффективно использовать малые предприятия для решения социально-экономических проблем региона.

Разработанная в диссертационном исследовании процедура проведения межрегионального сравнения уровня развития малого бизнеса может быть использована для оценки эффективности проводимой регионами политики в отношении малого предпринимательства. Предлагаемый подход отличается от существующих учетом в равной степени как абсолютных значений показателей, характеризующих социальную и экономическую функцию малого бизнеса в региональных экономиках, так и динамики изменения показателей.

Было установлено существование объективных особенностей финансово-хозяйственной деятельности предприятия, которые зависят от его размеров (большое, среднее, малое), а также отраслевой принадлежности, что проявляется в существенных отличиях в значениях основных финансовых коэффициентов.

Ключевые слова: финансовое обеспечение, малый бизнес, жизненный цикл предприятия, функционирование, развитие, кредитоспособность, финансовые ресурсы, инфраструктура предпринимательства, региональное развитие.

SUMMARY

Dombrovsky V.S. Financial maintenance of functioning and development of the enterprises of small business at a regional level. – Manuscript.

The dissertation for a candidate of economic science degree in specialty 08.04.01 – finance, money turnover and credit. – Ukrainian Academy of Banking of National Bank of Ukraine, Sumy, 2006.

In dissertational work it is investigated features and problems of the organization of financial maintenance of small enterprises; foreign experience in the field of a state policy of development of small business; the basic models, approaches and tools of stimulation of small business development at a regional level. The basic forms of financial maintenance of small entrepreneurship at different stages of life cycle are analyzed; directions of improving of existing system of financing of small business are proved.

In work it is developed and it is offered concrete recommendations on perfection of financial maintenance of the enterprises of small business at a regional level. In particular, necessity of creation of regional systems of financial - credit support of small business, it is offered the concrete circuit of work and principles of construction of these systems; the question of perfection of existing approaches to carrying out of inter-regional comparisons of a level of development of small business that can be used for increase of regional programs efficiency of small business development is considered; offers concerning perfection of bank techniques of the analysis of credit status of subjects of small business are developed.

Key words: financial maintenance, small business, enterprise life cycle, functioning, development, credit capacity, financial resources, an infrastructure of entrepreneurship, regional development.

Відповідальний за випуск
кандидат економічних наук, доцент
О.М. Дутченко

Підписано до друку 11.10.2006.
Формат 60x90/16. Обл.-вид. арк. 0,9
Гарнітура Times. Тираж 100 пр.

Інформаційно-видавничий відділ
Української академії банківської справи
Національного банку України
40030, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57.

